

Villa Lövdala (Lundin)

TRÄDGÅRDSANTIKVARISK FÖRUNDERSÖKNING

Ulrika Rydh

2017-09-05

Villa Lövdala (Lundin), Fagersjö

Antikvarisk förundersökning av trädgården

Fastighetsbeteckning: Fagersjö 4:1

Kommun: Stockholm

Landskap: Södermanland

Län: Stockholms län

Trädgårdsantikvarisk expert:

Ulrika Rydh

Hus och Grönska

Text och foto om inget annat anges

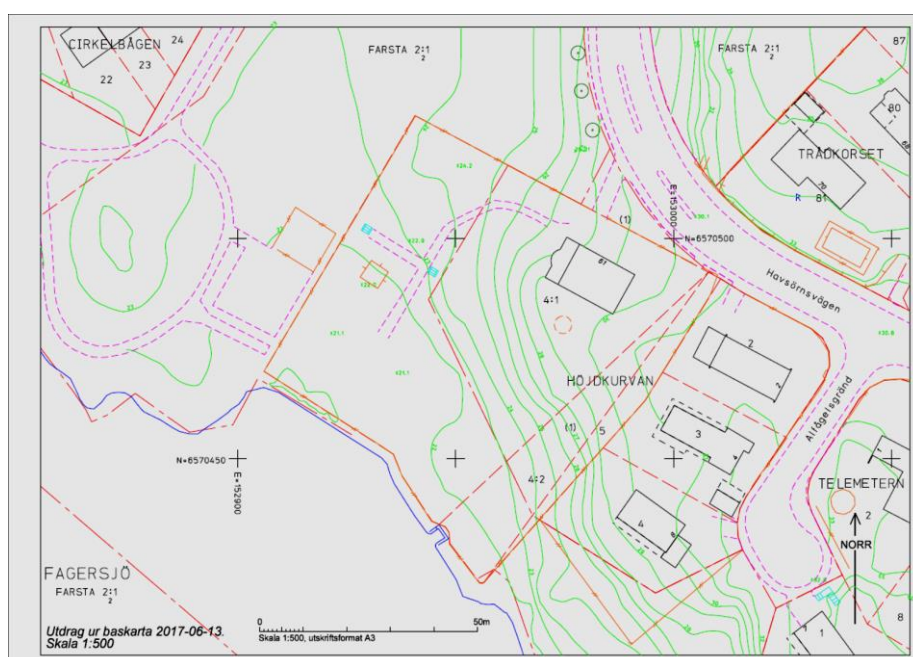
Sammanfattning

Ägaren till fastigheten Villa Lövdala (Lundin), Fagersjö 4:1 önskar utföra en avstyckning av fyra tomter från fastigheten. Den ursprungliga tomtstorleken är ca 5 500 kvm. Avstyckningen ska ske från den västra, nedre delen av fastigheten.

Villa Lundin eller Villa Lövdala som den också kallas uppfördes omkring 1911 och hör i dag till en av få kvarvarande villor med tidstypiska detaljer från tiden. Många andra hus har rivits eller kraftigt byggts om. AB Södertörns Villastad bildades 1900 och sålde tomter där ett antal tidstypiska villor byggdes mellan sekelskiftet 1900 och 1920-talet norr om sjön Magelungen. Villastaden berättar om Stockholms stads utveckling genom områden som tidigare betraktats som belägna alltför långt från stadskärnan och som kom att exploateras i takt med att järnvägsförbindelserna förbättrades. 1901 öppnade den privata Nynäsbanan för trafik vilket gjorde det möjligt för villastaden att byggas. Bebyggelsen berättar också om hur både mer välbeställda människor liksom folk från den nya medelklassen av tjänstemän, butiksägare, hantverkare o.s.v., fick möjligheter att uppföra sina egna hus. Under 1950- och 60-talet revs många av dessa villor i samband med att de moderna stadsdelarna Farsta Strand och Fagersjö växte fram.

I Riksantikvarieämbetets Bebyggelseregister, <http://www.bebyggelseregistret.raa.se>, beskrivs fastigheten enligt följande; "Villa Lundin bedöms ha stora stadsbyggnadshistoriska och samhällshistoriska värden som ett välbevarat exempel på den tidiga bebyggelsen i Södertörns villastad." Till fastigheten hör en stor och kuperad trädgård ned mot sjön Magelungen i söder med stora träd, grusgångar, gjutna trappor i betong, en pergola, en överväxt tennisbana, swimmingpool av äldre datum samt terrassmur med mera.

Stockholms stadsmuseum har genom Stadsbyggnadskontoret bedömt att det behövs en inventering/bedömning av anläggningens trädgårdshistoriska värden inför eventuella förändringar gällande fastigheten.

Innehåll

Inledning	6
Bakgrund	6
Antikvarisk förundersökning	7
Frågeställningar	7
Källmaterial	7
Historik	7
Nuläge och karaktär	12
Kulturhistorisk värdering	13
Utgångspunkter inför förändring	18
Uttryck att bevara	18
Bilagor	19

Inledning

Bakgrund

Villa Lövdala (Lundin), Fagersjö 4:1, ligger i området Fagersjö på norra sidan om sjön Magelungen mellan Högdalen och Farsta. Fagersjö utgjorde tidigare den västra delen av Södertörns villastad och tillhör idag Stockholms stad. Ägaren till fastigheten Villa Lundin önskar utföra en avstyckning av fyra tomter från fastigheten. Den ursprungliga tomtstorleken är ca 5 500 kvm. Avstyckningen ska ske på den västra delen av fastigheten. Med anledning av detta förelåg önskemål från Stadsbyggnadskontoret att en trädgårdsantikvarisk värdering skulle utföras.

Stockholms stad har tidigare haft för avsikt att utöka parkmarken på andra sidan tomtgränsen. Därför har den nu aktuella delen av fastigheten Fagersjö 4:1 betecknats som parkmark. Sedan 2007 har Stockholm Stad beslutat att formellt återföra marken till kvartersmark.

Villa Lövdala som den då också kallades uppfördes omkring 1911 och var en av de första som byggdes i Fagersjö. Den hör i dag till en av få kvarvarande och välbevarade villor från tiden i området. Den har också kvar sin ursprungliga tomtstorlek där villan är belägen på en höjd medan den nedre, plana delen har använts för odling och förströelser som tennis och bad i swimmingpoolen. Här byggdes även en pergola med kolonner gjutna i betong. Många andra hus har rivits eller byggts om men Villa Lundin har kvar sin karaktär av påkostad jugendvilla. Huset kallades också för "Slottet". Byggnaden är grönklassad vilket innebär att den bedöms vara särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Stockholms stadsmuseum har genom Stadsbyggnadskontoret bedömt att det behövs en inventering/bedömning av anläggningens trädgårdshistoriska värden inför eventuella förändringar gällande fastigheten. På uppdrag av fastighetsägaren har denna inventering och värdering utförts av trädgårdsantikvarie Ulrika Rydh för att identifiera Villa Lundins trädgårdshistoriska värden.

Antikvarisk förundersökning

En antikvarisk förundersökning tas fram för en plats, en byggnad eller del av en byggnad, som ett oberoende kunskapsunderlag inför en eventuell förestående förändring. När det finns ett konkret förändringsförslag kan en trädgårdshistorisk undersökning fungera som ett kunskapsunderlag och stöd vid avvägningar och bedömningar.

Frågeställningar

Denna rapport avser att svara på följande frågeställningar:

- Hur har trädgården sett ut och använts historiskt?
- Vad finns kvar i trädgården idag? Vad karaktäriserar den idag?
- Vilka kulturhistoriska värden finns kvar? Hur uttrycks dessa värden i den fysiska miljön och hur kan uttrycken generellt hanteras i en förändringssituation?

Källmaterial

Beskrivning av fastigheten har hämtats från Bebyggelseregistrets anläggningspresentation, Riksantikvarieämbetet. Uppgifter om hur Södertörns villastad startade och hur Nynäsbanan byggs är hämtat från skriften "Fagersjö 100 år" samt från diverse nummer av Hembygdsnytt, informationsblad från Farsta hembygdsförening på Stadsmuseets bibliotek. Där finns även boken "Svensk villabebyggelse i ord och bild", red. Fredrik Ström, från 1944. Detta praktverk gavs ut för flera län och här finns några villor från Fagersjö med bl a Villa Lundin. Även boken "Stockholm utanför tullarna – nittiosju stadsdelar i ytterstaden" har gett en del information om Fagersjö.

Besök på plats i trädgården för inventering har utförts 2017-08-21 av trädgårdsantikvarie Ulrika Rydh. Nuvarande fastighetsägare Gunnar Landborn har berättat minnen från hur det såg ut när han köpte Villa Lundin 1997. Fastigheten köptes av barnbarnen Lundin som berättat en del om hur trädgården såg ut och hur den användes. Gunnar Landborn har även bidragit med de äldre fotografierna som visar hur trädgården såg ut på 1920 -30-talet.

Historik

Södertörns villastad

Under slutet av 1800-talet och fram emot sekelskiftet 1900 uppstod ett antal villaförstäder i Stockholms utkanter som möjliggjordes med de nya järnvägslinjer och spårvägar som drogs i samband med byggandet. Områden som Djursholm, Storängen och Saltsjöbaden började anläggas för välbärgade stockholmare. Alla etablerades längs nya järnvägssträckor, som Saltsjöbanan och Roslagsbanan. Ett av de nya villasamhällena var "Södertörns villastad" som planerades med draghjälp av den 1901 nyöppnade Stockholm-Nynäs Järnvägs AB.

Grosshandlarna och affärskollegorna, Fredric Althainz och Carl Bengtsson, köpte 1887 tillsammans egendomen "Farsta gård" med tillhörande ägor. Landområdet omfattade omkring 1000 hektar. De bildade Aktiebolaget Södertörns Villastad, styckade upp området i närmare 600 tomter och började sälja dessa för villabebyggelse. En del av dem låg direkt vid sjön Magelungen och andra vid Drevviken. Enligt bolaget "...de allra vackraste sjö- och bergstomter med vidsträckta utsikter lika väl som tomter på slättmark med utmärkt trädgårdsjord.

Kring järnvägsstationerna bildades det små centrum med post och affär. Men i övrigt var den kommunala servicen var dåligt utbyggd; det var långt till skolor och polisstation. År 1911 hade bara 110 tomter försålts och cirka 70 av dem var bebyggda, främst längs Fagersjövägen, norr om järnvägen och dåvarande Fagersjö stationshus samt utmed stranden vid Magelungen. Bolaget lockade med "friskare läge, härligare natur och ett mer ofördärfvadt land torde ej finnas i Stockholms närhet..." Men försäljningen gick trögt och affärerna blev aldrig lönsamma. En orsak var de dåliga kommunikationer till centrala Stockholm trots järnvägstrafiken på Nynäsbanan. Tågtrafiken var för gles för att locka nybyggare hit ut. Ett annat problem var att ordnat vatten och avlopp saknades. Brunnarna sinade torra somrar och det var inte förrän på 1960-talet som man fick kommunalt vatten hit i samband med den modernare bebyggelsen.

Försäljningen gick fortsatt trögt och den 19 april 1912 förvärvade Stockholms stad "AB Södertörns villastad" och det som återstod av marken, 645 hektar land. Tomtförsäljningen upphörde i princip då eftersom syftet med de stora tomtköpen i Stockholms omgivning var att säkra stadens framtida utökning.

Behovet av att bygga nya bostäder uppkom på 1950-talet då det rädde en permanent bostadskris i Stockholm. Området som Stockholms stad hade förvärvat redan på 1910-talet ansågs passa bra för en utbyggnad. 1954 kom en ny generalplan som innebar att det skulle ske en förtätning med höghusbebyggelse och att det skulle byggas en ABC-stadsdel i den del av Södertörns villastad som är Farsta idag. För att få ett tillräckligt befolkningsunderlag för en ABC-stad begärde Stockholms stad expropriering av samtliga fastigheter i Södertörns villastad.

Nynäsbanan

Nynäsbanan öppnades för trafik 28 december 1901 och drevs till en början av det privata bolaget Stockholm-Nynäs Järnvägs AB. Planerna på en tåglinje här hade diskuterats redan vid mitten av 1800-talet. Nynäsbanans etablering var en förutsättning för att Södertörns villastad skulle kunna bli möjligt. Bansträckningen drogs från Nynäshamn mellan sjöarna Drevviken och Magelungen till Älvsjö station, där den anknöt till stambanan. Här fick resenärerna byta till stambanan för att komma in till Stockholm. Banan hade två stationer i villastaden; Fagersjö, nedlagd 1963 och Södertörns villastad, omdöpt till Farsta strand 1989. Stationshusen ritades av Ferdinand Bobergs arkitektkontor och var gulmålade i nationalromantisk stil med fjällpanel.

1968 övertog SJ driften och idag trafikerar pendeltågen banan. Tågen stannar dock inte i Fagersjö längre och stationshuset är rivet.

Fagersjö

Där Fagersjö kom att ligga fanns tidigare ingen bebyggelse alls utom ett torp kallat Hackmyra. Den delen av Södertörns villastad som låg väster om Farsta gård fick namnet Fagersjö. Namnet har ingen tidigare koppling till platsen. De första husen stod klara 1903 och låg norr om järnvägen. Här kom också de flesta av villorna att byggas. Längs med sjön Magelungen kom ett 15-tal villor att färdigställas. De första som köpte tomter och uppförde hus här var hantverkare; det fanns yrken som snickare, målare och murare representerade men även maskinarbetare och handlare var ett yrke som förekom. Många av husen byggdes med flera lägenheter som hyrdes ut. Husen längs med Magelungen var större och hade ett mer påkostat utseende. Villa Lövdala(Lundin) tillhörde en av de ovanligare med sin putsade fasad med jugenddetaljer.

Även Fagersjö skulle förtätas och man fick en ny stadsplan 1960. I samband med den exploateringen revs många av de äldre villafastigheterna i Fagersjö, bl a flera av villorna längs med Magelungen. Ett centrum i Fagersjö stod klart 1962 med intilliggande hyreshus av olika storlek. I samband med centrumbebyggelsen skapades det nya gator i området bl a Havsörnsvägen.

Villa Lövdala (Lundin)

Villa Lundin eller Villa Lövdala som den också kallats byggdes av en ingenjör Lundin 1911-12. Enligt Gunnar Landborn var Lundin även affärsman och uppenbarligen en relativt framgångsrik sådan eftersom han hade råd att bygga sig ett påkostat sommarnöje. Villan ligger längs med sjön Magelungen och hade tidigare strandtomt. Arealen omfattar ca 5 500 kvm. Huset klarade sig undan exproprieringarna och rivningarna på 1960-talet.

Det finns ingen äldre ritning över trädgården. Några äldre fotografier tillhörande Gunnar Landborn visar en del av trädgårdens utseende. De är inte daterade så man får gissa sig till årtalen med hjälp av kläderna och bilarnas utseende. Uppenbarligen var just bilar något viktigt för familjen eftersom de visas upp på flera av fotografierna.

Fotot ovan skulle kunna vara från 1930-talet av kläderna att döma. Kvinnan har långbyxor vilket får anses vara vågat men inte helt ovanligt. Här syns det påkostade staketet med putsade stolpar med avteckning av (tegel?) tydligt. Endast några få mindre träd växer utanför staketet. Infarten har inte den branta lutning från Havsörnsvägen mot huset den har idag.

Nästa foto verkar vara från samma tid av bilmodellerna att döma. Intressant nog verkar man använda platsen på andra sidan huset med utsikt mot Magelungen som uppställningsplats för bilarna. Där det idag är en plantering med en stor hortensia står det en björk i en rund rabatt. I bakgrunden skymtar något lövträd och mindre tallar.

Ett av fotona är en vinterbild men man får en ganska god uppfattning av trädgårdens utseende. Det här fotot kan också vara från 1930-talet. Träden i slänterna upp mot huset är relativt stora. Vissa träd kan ha funnits där innan huset byggdes men de som står i slänterna verkar vara medvetet planterade. Tomten gick ända ner till vattnet med en låg stensatt kant längs med strandlinjen. Den verkar vara förstärkt i ovankanten med betong. Den är förvånansvärt låg med tanke på de återkommande översvämningar som enligt Gunnar Landborn varit ett problem här genom åren.

Pergolan med en överbyggnad av trä syns till vänster med en granhäck bakom. Staketet omgärdar hela tomten, vid pergolan är också en granhäck planterad. Staketet har ingen växtlighet på insidan. Där swimmingpoolen ligger idag står en rad höga, vasformiga buskar.

Det är svårt att avgöra vad det är för sort och om swimmingpoolen finns redan vid den här tiden och om det är den ljusare ytan man ser.

Det har också funnits en tennisbana på den nedre, släta ytan. Det skymtar två stolpar bakom personen vid kajkanten. Kanske är de till för att hålla uppe nätet, placeringen stämmer med läget för tennisbanan.

Den terrasserande, gjutna betongmuren som terrasserar tomten verkar finnas och skymtar mellan buskarna. Något enstaka träd syns längre upp, kanske ett fruktträd. Om det finns köksland där dagens land är placerade är svårt att avgöra då det är en vinterbild. Men med tanke på ovan nämnda översvämningar verkar det ha varit en lämplig yta för köksodling. Slänterna upp mot huset verkar bestå av klippt gräs med regelbundet utplacerade lövträd. Här syns inga spår av rabatter.

Nästa foto kan vara tidigare med tanke på att pergolan inte har någon träöverbyggnad. Granhäcken verkar inte finnas helt eller i alla fall inte ha vuxit sig så hög. Något som liknar staketstolpar verkar stå bakom pergolan. Här finns också en grusad rundel med en rabatt i mitten. Den syns inte på den tidigare bilden. Kanske fungerade det inte att ha rabatter här då de vissa år var dränkta i vatten på våarna.

I boken Svensk villabebyggelse i ord och bild från 1944 finns Villa Lövdala som den kallas här med. Som ägare står fru Margit Lundin och som arkitekt anges ingenjör Lundin. Under rubriken anmärkningar står: "tomten planerad och planterad av ägare med fru. Vackra terrassanläggningar samt pergola och simbassäng." På fotot syns björkdungen som också finns med på fotot med bilarna. Intressant att notera att det var så ovanligt med en privat simbassäng på 1940-talet att det måste nämnas i villans beskrivning.

Ägare: *Lundin, Margit, fru.*

Läge: Villa Lövdala, Fagersjö. Byggnadsår: 1911–12.
Byggnadsmaterial: Tegel. Storlek: 9 rum och kök
samt 2 hallar, badrum, serveringsrum och garage.
Uppförd för ägarens räkning. Arkitekt: Ingenjör
Lundin. Anmärkningar: Tomten planerad och plante-
rad av ägaren med fru. Vackra terrassanläggningar
samt pergola och simbassäng.

Det finns inget material som berättar något om fastigheten och trädgården från 1950 fram till 1990-talet. Några yttre händelser som påverkat Villa Lundin är infarten till fastigheten. Den var tidigare inte så brant in till fastigheten från Havsörnsvägen som den är idag. Havsörnsvägen hette tidigare Vildandsvägen vilket också var Villa Lövdalas (Lundins) gatuadress. På 1960-talet gjordes vägen om och höjdes för att klara busstrafiken och då fick man den branta infarten mot huset.

I avsikt att göra en strandpromenad längs sjön Magelungen köpte Stockholms stad 2007 ca 2 meter av villatomten vid sjön. Stenkanten fylldes på med sprängsten och massor och en promenadväg gjordes. Då planterades avenbokshäcken som gör att kontakten med vattnet från de nedre delarna av trädgården försvunnit. En grind in till trädgården sattes upp vid trappan i cement som tidigare ledde från trädgården ned i vattnet.

På den sidan av tomten där pergolan är placerad och som vetter mot parkmarken i nordväst finns en lekpark. Den iordningsställdes redan på 1960-talet och gjordes om i samband med att strandpromenaden kom till. På utsidan har marknivån höjts med ca 50 cm och det har planterats fler schersminer så att de nu bildar ett tätt buskage. Granhäcken i tomtgränsen var borta redan 1997 när nuvarande ägare tillträdde fastigheten.

Nuläge och karaktär

Fagersjö har idag en väldigt blandad bebyggelse bestående av äldre villor, avstyckade tomter med förtätad bebyggelse bestående av nya villor och radhus. Här finns också flerfamiljshus från 1960-talet och nyare från 2000-talet. Idag bor det ca 3000 personer här.

Villa Lövdala (Lundin) ligger längst ut på Havsörnsvägen gränsande till det som idag är allmän parkmark. Höga träd bildar som en grön mur som omgärdar hela fastigheten. Huset skymtar mellan trädkronorna från gatan men något av den övriga tomten syns inte. Under årens lopp har en trädkrans kommit att omgärda hela tomten utifrån. Staketet som tidigare var väl synligt är idag helt dolt i växtmassorna. Om detta skett avsiktligt genom plantering eller om det är självsådder är svårt att avgöra. Fastighetsgränsen går inte ända ut till gatan. Sedan höjningen

av Havsörnsvägen har det blivit en bit mark i slänten ned mot tomtgränsen som planterats och sköts av Stockholms stad. Då skötseln inte verkar vara särskilt extensiv har växtligheten blivit vildvuxen och skymmer delar av fastighetens entréparti.

Trädgårdens storlek omfattar idag ca 5 500 kvm. Nuvarande ägare Gunnar och Bernadette Landborn köpte fastigheten 1997. Då var trädgårdens underhåll eftersatt och det var mycket igenväxt. Idag är intrycket ett annat. Under de 20 åren som gått har trädgården röjts och det har planterats stora mängder växter; både häckar, buskar och perenner. En del växtmaterial har försvunnit genom åren av sig självt och en del har nuvarande ägare förändrat, bl a används den nordvästra delen av tomten för en omfattande köksväxtodling, vid swimmingpoolen finns perennrabatter och där har det också satts upp en avskiljande spalje. Pergolan har restaurerats år 1999 och framför har det iordningsställts en blomsterrabatt. Här har också planterats vildvin som trivs och tagit över ytan helt och klättrar uppför pergolan. På insidan av staketet har man planterat en tujahäck ca år 2000 och den har växt sig både hög och bred.

Invid kökslanden längs grusgången finns två äldre fruktträd, övriga fruktträd är planterade av nuvarande ägare. De terrasserande slänterna verkar åtminstone på 1930-talet av det äldre fotot att döma, ha varit gräsbeklädda och hållits klippta. Idag har de fått en ökad växtlighet bestående av högt gräs, vildrosor, diverse sly, spenört, någon näva, sedum m m. På den plana ytan på fotot nedan låg tidigare tennisbanan.

Kulturhistorisk värdering

Villa Lundin har kvar sin karaktär av påkostat sommarnöje från tidigt 1900-tal. Den stora, putsade villan har en arbetad och välbevarad exteriör. Placeringen av huset på en höjd med vidsträckt utsikt över sjön Magelungen ger tillsammans med den stora tomten en bild av den tidens ideal om hur ett sommarnöje skulle utformas. Trädgården har kvar en del av de strukturer som fanns från början vilka bidrar till karaktären och är unika för fastigheten. Även en del äldre växtmaterial finns kvar dock inte på den delen som önskas styckas av.

Nedan beskrivs de trädgårdshistoriskt intressanta och karaktärsskapande strukturerna och växtligheten i hela trädgården.

Pergolan

Pergolan finns kvar på ursprunglig plats längs med västra tomtgränsen. Den är idag delvis dold i växtlighet. Den har restaurerats av nuvarande fastighetsägare. Då den myckna växtligheten delvis döljer den är det svårt att bedöma dess skick i sin helhet. Tujahäcken och vildvinet skulle behöva beskäras så att pergolan syns igen. Pergolan har höga trädgårdshistoriska värden.

Staketet

Staketet är ursprungligt och har kvar sina putsade stolpar med plåttäckning och ribbor av trä. Det går fortfarande runt hela tomten utom bakom pergolan där det ersatts av ett gunnebostängsel. Staketet och stolparna har höga trädgårdshistoriska värden.

Den gjutna terrassmuren

Terrassmuren delar av poolen från ovanliggande köksland. På ömse sidor finns en liten gjuten betongtrappa upp till nivån ovanför. Muren är i relativt dåligt skick. Den bedöms ha lägre trädgårdshistoriska värden.

Swimmingpoolen

Enligt uppgift ska swimmingpoolen ha tillkommit redan på 1930-talet. Det var inget vanligt inslag i svenska trädgårdar vid den här tiden. Idag har den inget kvar av 1930-talets utseende då kakelplattorna ser ut att vara från 1960-talet. Kanske renoverades den då. Idag har en del kakelplattor släppt och uppfyller inte dagens standard på pooler. Nuvarande ägare har gjort de stensatta ytorna runt om. Den bedöms ha låga trädgårdshistoriska värden.

Grindarna och grindstolparna

Grindarna är i smide med arbetade lövdetaljer. Grindstolparna har en plåtavtäckning med en liten kula på toppen. De är i gott skick och välbevarade. De bedöms ha höga trädgårdshistoriska värden.

Trapporna i betong upp mot huset från trädgården

Längs med tomtens östra sidor förbinds den nedre och övre delen av trädgården med gjutna trappor av betong. De är fortfarande i gott skick utan sprickor eller bortfallna delar. Trapporna bedöms ha stora trädgårdshistoriska värden.

Växtligheten på entrésidan av huset

Enligt nuvarande ägare fanns växtligheten på den här sidan när de tillträdde fastigheten 1997. Då den här delen av trädgården är relativt skuggig är växtmaterialet bestående av rododendron, funkior och ormbunkar väl valda för platsen. Kanske är det också därför de finns kvar och är friska. De bedöms ha höga trädgårdshistoriska värden.

Växtlighet på östra sidan av tomten

Även här är det växter som fanns när nuvarande ägare kom till Villa Lövdala(Lundin) 1997. Växtmaterialet är tidstypiskt för 1900-talets början. Här finns flera gullregn, fler ormbunkar, bergenia och flera ekar samt längre ner i slänten även några tallar. Träd och buskar bedöms ha höga trädgårdshistoriska värden.

Östra porten

Längs den östra tomtgränsen finns en putsad portik med en liten grind utförd i samma stil som huset. Den ledde tidigare ut mot en ängsmark. Den utgör ett blickfång i den här delen av trädgården. Den bedöms ha höga trädgårdshistoriska värden.

Utgångspunkter inför förändring

Villa Lundin har kvar sin karaktär av påkostat sommarnöje från tidigt 1900-tal. Den stora, putsade villan har en arbetad och välbevarad exteriör. Placeringen av huset på en höjd med vidsträckt utsikt över sjön Magelungen ger tillsammans med den stora tomten en bild av den tidens ideal om hur ett sommarnöje skulle utformas. Trädgården har kvar en del av de strukturer som fanns från början vilka bidrar till karaktären och är unika för fastigheten.

Uttryck att bevara

För att de trädgårdshistoriska värden som beskrivs ovan ska vara möjliga att uppfatta bör eventuella ändringar på fastigheten ske med hänsyn till dessa värden. Konkret innebär det att följande strukturer och växtlighet är viktiga att bevara:

- Pergolan
- Staketet
- Grindarna och grindstolparna
- Trapporna i betong upp mot huset från trädgården
- Växtligheten på entrésidan av huset; rododendronen, ormbunkarna, funkiorna
- Växtlighet på östra sidan av tomten; gullregn, ekar, bergenia m m
- Östra porten

Bilagor

- Skiss över tomten Fagersjö 4:1 med strukturer, objekt och en del växtlighet inritade.
- Karta över Södertörns villastad. Förslag till tomtindelning 1898.
- Baskarta över Fagersjö 4:1

